OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Kirjallinen asiantuntijalausunto

5.9.2023

VN/868/2023
VN/868/2023-OKM-12

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta

K 2/2023 vp Hallituksen vuosikertomus 2022 / OKM KUPO lausunto koskien taiteen perusopetusta

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta on antanut opetus- ja kulttuuriministeriölle tilaisuuden lausua asiakohdassa asiasta. Opetus- ja kulttuuriministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua. Kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto lausuu aiheesta ”vapaa sivistystyö ja taiteen opetus” taiteen perusopetusta koskien seuraavaa:

Taiteen perusopetus

Taiteen perusopetus osana suomalaista koulutusjärjestelmää on tavoitteellista, tasolta toiselle etenevää ja ensisijaisesti lapsille ja nuorille järjestettävää eri taiteenalojen opetusta. Taiteen perusopetuksen yhteydessä järjestetään laajasti ja moninaisten yhteistyörakenteiden kautta myös muuta osallistavaa taide- ja kulttuuritoimintaa. Taiteen perusopetusta ohjaa oma lainsäädäntönsä. Sen perusta on pääosin 1990-luvulta, jolloin myös toimintaa ohjaava valtion rahoitusjärjestelmä on pitkälti luotu.

Taiteen perusopetus on kansainvälisestikin vertailtuna ainutlaatuinen koulutusmuoto, joka kytkeytyy toiminnan luonteen kautta vahvasti myös harrastamisen kenttään. Taiteen perusopetus on tutkintoon johtamatonta, oppilaalle vapaaehtoista koulutusta, joka samalla kerryttää laajasti oppilaan osaamista. Yhdeksän eri taiteenalan (arkkitehtuuri, kuvataide, käsityö, mediataiteet, musiikki, sanataide, sirkus, tanssi, teatteritaide) opetusta järjestetään opetussuunnitelmaperusteisesti kahdessa eri oppimäärässä ja ammattitaitoisten opettajien ohjauksessa. Taiteen perusopetuksessa opettavien opettajien muodollinen kelpoisuusaste on korkea: jopa 95 prosenttia opettajista täyttää muodolliset kelpoisuusvaatimukset[1]. Opetuk-

[1] Opetushallitus: Raportit ja selvitykset 2021:6; Opettajat ja rehtorit Suomessa 2019, taiteen perusopetuksen opettajat

Postiosoite Postadress Postal Address	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
Opetus- ja kulttuuriministeriö				
PL 29 00023 Valtioneuvosto	Meritullinkatu 10 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001	09 135 9335 +358 9 135 9335	kirjaamo.okm@gov.fi

seen osallistuu lähes 130 000 oppilasta vuosittain, mikä on enemmän kuin esim. lukiokoulutukseen osallistuvien määrä[2]. Taiteen perusopetusta on tarjolla yli 85 prosentissa Suomen kuntia yhteensä noin 430 oppilaitoksessa, joista osa on vapaan sivistystyön oppilaitoksia. Valtionosuusoppilaitoksissa annettavan opetuksen määrä vuonna 2022 oli lähes 100 000 opetustuntia enemmän kuin valtionosuuden perusteeksi vahvistettujen laskennallisten opetustuntien määrä (1 837 400). Alueelliset ja taiteenalakohtaiset erot koronapandemiasta palautumisessa ovat kuitenkin olleet merkittäviä.

Taiteen perusopetus vahvistaa kulttuurin perustaa ja jatkuvuutta, elinikäisen taidesuhteen kehittymistä, osallisuutta sekä taiteellisen ja muun luovan työn tekemisen edellytyksiä. Taide- ja kulttuurialojen kasvu- ja kilpailukyky rakentuu pitkälti taidealojen ammattilaisuudelle, jolle taiteen perusopetus luo perustan: Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen tutkimuksen (2023) mukaan jopa 90 prosentilla Sibelius-Akatemian ja sen nuorisokoulutuksen opiskelijoista on tausta taiteen perusopetuksessa[3]. Lisäksi taiteen perusopetus tuottaa inhimillisiä tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä luovaa osaamista, jota tulevaisuuden hyvinvointiyhteiskunnassa ja työelämän eri aloilla tullaan nykyistä enemmän tarvitsemaan.[4] Taideoppiminen antaa taiteenalakohtaisten erityistaitojen oppimisen lisäksi valmiuksia muun muassa ryhmässä toimimiseen, luovaan ajatteluun ja mielikuvituksen kehittämiseen. OECD:n hankkeessa Future of Education and Skills 2030 ja sitä seuranneen raportin[5] mukaan keskeisimmät tulevaisuustaidot liittyvät sosiaalisiin taitoihin ja tunnetaitoihin, empatiakykyyn ja toisten kunnioittamiseen. Nämä ovat tulevaisuuden työelämässä tarvittavia taitoja, joiden merkitys kasvanee myös suoraan taiteisiin liittymättömissä ammateissa.

Tutkimusten mukaan taidekasvatus sekä taiteeseen ja kulttuuriin osallistuminen lisäävät myös tulevaisuususkoa, henkistä kriisinkestävyyttä ja hyvinvointia. Merkityksellinen harrastustoiminta tarjoaa väylän ilmaista itseään ja keskittyä mieluisaan tekemiseen myös kriisitilanteessa. Harrastaminen luo mahdollisuuksia tutustua ikätovereihin ja taiteen kieli on yhteinen, vaikka yhteistä puhuttua kieltä ei olisikaan. Venäjän hyökkäyssodan alkamisen jälkeen taiteen perusopetuksen oppilaitokset ovat mm. tarjonneet Suomeen tulleille ukrainalaislapsille ja -nuorille mahdollisuuksia taiteen eri alojen pitkänteiseen harrastamiseen vapaaoppilaspaikka- ja maksuhuojennusjärjestelyin.

Taiteen perusopetuksessa karttuva sivistys ja osaaminen tukevat tulevaisuuden tarpeisiin vastaamista, ja siksi on tärkeää ymmärtää, tunnistaa ja tunnustaa taiteen perusopetuksessa hankittua osaamista. Osaamisen tunnistamisen ja tunnustaminen edistämiseksi ja 1.1.2023 voimaan astuneen lakiuudistuksen myötä tiedot taiteen perusopetuksen opintosuorituksista on voitu merkitä Opetushallituksen ylläpitämään Koski-tietovarantoon[6]. Muutos tukee osaltaan jatkuvan oppimisen uudistusta.

Taiteen perusopetuksen toimialan rahoitusmallit ovat moninaisia. Vuonna 2023 yhteensä 138 oppilaitosta on taiteen perusopetuksen opetustuntikohtaisen valtionosuuden piirissä ja valtio rahoittaa taiteen perusopetusta noin 94 miljoonalla eurolla (mom. 29.80.34). Mahdollisuuksien tarjoaminen kulttuurin ja taiteen eri muotojen ja alojen tavoitteelliseen taide- ja kulttuurikasvatukseen on säädetty yhdeksi kuntien tehtäväksi kuntien kulttuuritoimintalaissa (166/2019) ja kuntien taiteen perusopetukselle kohdentama määräraha vastaa kokoluokaltaan taiteen perusopetuksen opetustuntikohtaisen valtionosuuden määrää.

Toimialaa koskeva tietopohja on vahvistunut vuosina 2019-2023 merkittävästi, kun taiteen perusopetus on kytketty opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta useisiin eri tiedonkeruisiin,

[2] Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2021 lukiokoulukseen osallistui 110 000 opiskelijaa

[3] Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore: *Musiikin opintopolut* –tutkimushanke (2023)

[4] OECD:n määrittelemät ns. *21st century skills*

[5] OECD 2018

[6] Hallituksen esitys (HE 160/2022 vp) eduskunnalle laeiksi valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain sekä taiteen perusopetuksesta annetun lain muuttamisesta)

rekistereihin ja tietovarantoihin.[7] Lisäksi on teetetty taiteen perusopetusta koskevia erillisselvityksiä[8] , kuvattu taiteen perusopetuksen viitearkkitehtuuri (2022) [9] ja käynnistetty taiteen perusopetuksen laadun ja indikaattorien määrittämistyö (2022). Tietopohjan kehittäminen lisää koulutusmuodon vaikuttavuutta ja tunnettavuutta sekä luo edellytyksiä taiteen perusopetusta koskevan tutkimustiedon lisääntymiselle ja tiedolla johtamiselle. Yhteinen ymmärrys toimialan kokonaisuudesta sekä näkemys taiteen perusopetuksen laadusta ja sen arvioinnista vahvistaa koulutusmuodon tuottamaa osaamista ja edistää taiteen perusopetuksen toimijoiden välistä yhteistyötä.

Tarve koulutusmuodon kehittämiseen on tunnistettu useissa em. selvityksissä ja se on kirjattu myös koulutuspoliittiseen selontekoon (2021) sekä sen toimeenpanosuunnitelmaan. Koulutusmuotoa tulee tarkastella ja kehittää kokonaisuutena suhteessa viimeisen 30 vuoden aikana tapahtuneisiin muutoksiin sekä alati muuttuvan yhteiskunnan tarpeisiin. Kehittämistoimet liittyvät lainsäädäntöön, tietopohjaan, rahoitukseen, hallintoon ja rakenteisiin sekä laajalti yhdenvertaisen saatavuuden ja saavutettavuuden haasteisiin, jotka koskevat alueellisia eroja, eri taiteenalojen ja eri väestöryhmien osallistumismahdollisuuksien välisiä eroja. Keskeistä kehittämisessä on laadukkaan taiteen perusopetuksen saatavuuden ja saavutettavuuden edistäminen.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmaan on kirjattu: *Hallitus uudistaa taiteen perusopetusta koskevan lainsäädännön. Tavoitteena on opetuksen saavutettavuuden parantaminen eri taiteenalat huomioiden.*

[7] mm. Opettajat ja rehtorit Suomessa –tiedonkeruu (Tilastokeskus 2019), Kulttuurin TEAviisari –tiedonkeruu (THL 2019, 2021 & 2023), Laaja oppimäärä kytkettiin Kansalliseen tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehykseen 2019; Taiteen perusopetuksen järjestämisluvat Opetushallinnon ohjaus- ja säätelypalveluun (OIVA) 2019; Koski-tietovaranto (2023)

[8] Suominen: *Selvitys taiteen perusopetuksen rahoitusjärjestelmän uudistamistarpeista taiteen perusopetuksen saatavuuden turvaamiseksi sekä rahoitusjärjestelmän selkeyttämiseksi ja ajantasaistamiseksi (2019)*, Luoma: *Taiteen perusopetus 2020, selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä lukuvuonna 2019–2020 (2020),* Valajärvi: *Esiselvitys taiteen perusopetuksessa saavutetun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen edistämisestä (2021)*

[9] https://wiki.eduuni.fi/display/OKMtaiteenperusopetuksenviitearkkitehtuuri/1.+Johdanto+ja+arkkitehtuurin+rakenteet

Taiteen perusopetuksen tietopohjan vahvistuminen 2018–2023 (mm):

2019: Taiteen perusopetuksen laaja oppimäärä kytkettiin kansalliseen tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehykseen.
2019: Taiteen perusopetus liitettiin *Opettajat ja rehtorit Suomessa* -tiedonkeruuseen.
2019: Tilastokeskuksen toteuttamaa *Esi- ja perusopetuksen kotikuntakorvauskyselyä* täsmennettiin taiteen perusopetuksen näkökulmasta.
2019: Taiteen perusopetus liitettiin *Kulttuurin TEAviisariin*.
2019: Anniina Suomisen selvitys *Selvitys taiteen perusopetuksen rahoitusjärjestelmän uudistamistarpeista taiteen perusopetuksen saatavuuden turvaamiseksi sekä rahoitusjärjestelmän selkeyttämiseksi ja ajantasaistamiseksi* julkaistiin.
2019: Lasse Garoffin selvitys *Mer än hobby! En kartläggning av den grundläggande konstundervisningen på svenska i Finland* julkaistiin.
2018–2019: Saavutettava taideharrastus 2 -hanke (SATA2) toteutettiin, ja hankkeen osana tuotettu *Saavutettavuus-opas lastenkulttuurikeskuksille ja taiteen perusopetuksen oppilaitoksille* julkaistiin vuonna 2020.
2020: Taiteen perusopetuksen järjestämisluvat liitettiin opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta *opetushallinnon ohjaus- ja säätelypalveluun (OIVA)*.
2020: Tiia Luoman selvitys *Taiteen perusopetus 2020 – selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä lukuvuonna 2019–2020* julkaistiin.
2021-: Vuosina 2021-2022 tuotettiin *taiteen perusopetuksen viitearkkitehtuuri*, jonka käyttöönottoa on tuettu vuodesta 2022 lukien.
2021: Anni Valajärven selvitys *Esiselvitys taiteen perusopetuksessa saavutetun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen edistämisestä* julkaistiin.
2015–2021: *ArtsEqual-tutkimushanke* toteutettiin, ja sen yhteydessä laadittiin myös taiteen perusopetusta koskettavia toimenpidesuosituksia.
2022: Dan Sundblomin selvitys *Konstundervisning för barn och unga på svenska i Finland* julkaistiin.
2022: Taitoliiton selvitys *Käsityön koulutuspolkuja ja taitojen oppimisen elävä perintö: Selvitys käsityön oppimisen mahdollisuuksista Suomessa* julkaistiin.
2022: Suomen sanataideopetuksen seuran selvitykset *Sanataideopettaja: Tulevaisuuden toiveammatti – selvitys sanataideopetuksen tilasta 2020-luvulla* ja *Ordkunst – framtidens utbildningsvägar och arbetsfält* julkaistiin.
2023: Lakimuutoksen myötä taiteen perusopetuksessa saavutetun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen edellytykset paranivat, kun tiedot taiteen perusopetuksen opintosuorituksista tuli mahdolliseksi tallentaa Opetushallituksen ylläpitämään opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen *Koski-tietovarantoon* vuoden alusta lukien.
2023: Cuporen *Musiikin opintopolut* -tutkimushankkeen tulokset julkaistiin.
2022-2023: Taiteen perusopetuksen laatutyötä on tehty vuodesta 2022 lukien. Laatutyö muodostuu kahdesta kokonaisuudesta: opetus- ja kulttuuriministeriön *Taiteen perusopetuksen strategiset tavoitteet sekä laadun strategiset indikaattorit* ja Opetushallituksen *Taiteen perusopetuksen pedagogisen indikaattorit* julkaistaan vuoden 2023 loppuun mennessä.
2023 *Tilastokeskuksen oppilaitosrekisteri* päivitetään koskemaan koko taiteen perusopetuksen oppilaitoskenttää vuoden 2023 aikana.
2021–2023: *Kulttuurin kuntatietohanke Kultti* toteutetaan. Hankkeessa kehitetään kuntien kulttuuritoimintaa kuvaava tietopohja.
2023- Hallitus uudistaa taiteen perusopetusta koskevan lainsäädännön. Tavoitteena on opetuksen saavutettavuuden parantaminen eri taiteenalat huomioiden.

Kulttuuriasiainneuvos Hanna Koskimies

Jakelu Tulevaisuusvaliokunta

Tiedoksi OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Anita Lehikoinen
OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Santeri Lohi
OKM KUPO Kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto, Riitta Kaivosoja